



**Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārizglītojošo
mācību priekšmetu pedagogu kompetences
paaugstināšana**

Nr.2009/0274/1DP/1.1.2.1.1.2/IPIA/VIAA/003

Kreativitātes būtība un veicināšana organizācijā

Prof.Lūcija Rutka, Dr.psych.



Aplūkosim kreativitātes būtību, sākumā atzīmējot, ka literatūrā „kreativitāte” un „radošums” tiek aplūkoti kā identiski jēdzieni.



KREATIVITĀTE (lat.*creatio* – radīšana) -

- spēja uz jaunradi;
- jaunradošs, radošs spēks;
- neparastu ideju radīšanas spējas;
- māka netradicionāli, neparasti domāt, oriģināla pieeja sakarību uztverē un izmantošanā.

/A.Klauss/



Radošums -

īpašība būt radošam; spēja radīt jaunas materiālās vai garīgās vērtības vai sakārtot idejas un reālās īstenības parādības īpatnējās attiecībās, izteikt oriģinālas, interesantas domas, pieejas u.tml.

/Pedag.terminu skaidr. vārdn./



3 pieejas kreativitātes definēšanai :

- 1. Kreativitāte kā persopnības īpašība** (E.De Bono, A.Kestlers, R.Sternbergs, J.Gilfords)
- 2. Kreativitāte kā process** (T.Amabaile, G.Oldhams, A.Kamings)
- 3. Kreativitāte kā rezultāts (produkts)** (J.Gilfords, T.Amabile, R.Bebre)



Dž. Grīnbergs (Greenberg, 2001) :

Kreativitāte ir process, kur indivīdi ir tendēti orientēties situācijās un veikt kreatīvu darbību apstākļos, kas ir kompleksi, daudznozīmīgi un vāji definēti.



Kreativitātes faktori (R.Frenkins, 2003):

1. Vajadzība pēc jaunas, daudzveidīgas, sarežģītas stimulācijas.
2. Vajadzība dalīties ar savām idejām un vērtībām.
3. Vajadzība atrisināt problēmu.



Kreativitātes funkcijas :

- adaptīvā;
- aizsargājošā;
- attīstošā;
- regulējošā;
- u.c.



Stereotipi attiecībā uz kreativitāti :

1. Radoši cilvēki ir dīvaini
2. Bērni un jauni cilvēki ir radošāki nekā gados padzīvojuši
3. Radošās spējas izpaužas haosā
4. Radošums saistīts ar nejaušību un veiksmi
5. Lietpratēji reti kad ir radoši
6. Atsevišķās profesijās kreativitāte nav iespējama
7. Nauda – galvenā kreativitātes veicinātāja
8. Laika trūkums veicina kreativitāti



Kreativitātes struktūra (D.Halperna, 2000):

- 1. Sensitivitāte** – jūtīgums ar sajūtu, izjūtu, emociju, pārdzīvojumu palīdzību.
- 2. Sinerģija** – nesavietojamu, nesavienojamu objektu savienošana, lai radītu kaut ko funkcionējošu un vajadzīgu; savienojuma vērtība kopumā ir lielāka nekā daļu summa.
- 3. Intuīcija** – negaidīts, neplānots atklājums, kas reizēm ir pretrunā ar veselo saprātu (notikušā izpratne bez jebkāda loģiska pamatojuma, daži procesa elementi ir neapzināti, bet domāšanas rezultāts



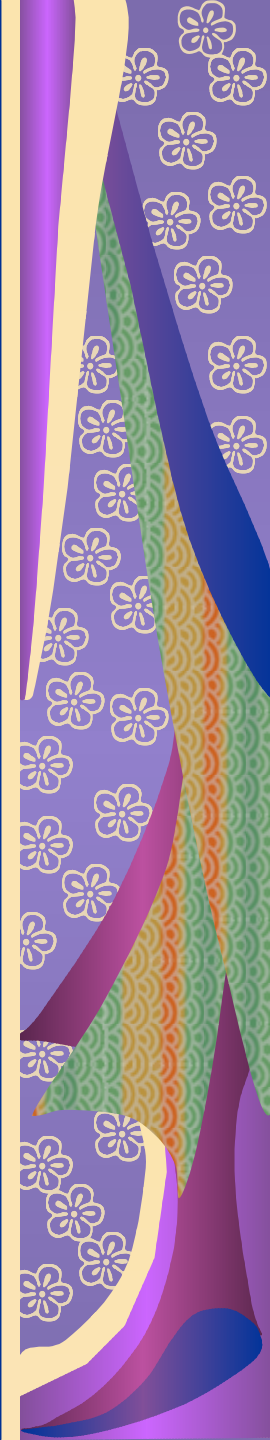
Kreativitāte izpaužas :

- spējās (potenciāls);
- īpašībās;
- attieksmē;
- darbībā.



Kreativitāti nosaka (Akande, 1997) :

- Spēju mijiedarbība.
- Augsta motivācija.
- Vispārēja erudīcija.
- Domāšanas stils.
- Personības īpašības un īpatnības.



Radošo spēju galvenie faktori (Gilfords, 1959)

- Plūstamība (fluency) – daudzu reakciju ģenerēšana vai daudzveidīga problēmsituāciju risināšana.
- Elastība – spēja vai nosliece no viena reakciju tipa uz otru, vai no viena risinājuma uz citu.
- Oriģinalitāte – ģenerēšana, kas izceļas ar reakciju vai risinājumu novitāti.



Radošā domāšana ir
innovatīva, riskanta un
bezbailīga.

/Kneller G.F./



Kreativitātes rādītāji ne
vienmēr korelē ar intelekta
rādītājiem (Tyler-Wood, Carri,
1991)



Radošas personības īpašības

(J.Raipulis):

- Neatkarība.
- Patstāvīga domāšana.
- Tendence riskēt.
- Oriģinalitāte, plašs interešu loks, atvērti jaunajam.
- Tiekme uz narcisismu.
- Tiekme pēc “asiem” pārdzīvojumiem.
- Mazāk pakļaujas likumiem, bohēmistiski.
- Plašas fantāzijas, spilgti sapņi.
- Varētu būt arī garīga tuvredzība.
- Lielāka nosliece uz garīgām slimībām.



Kreativitātes kritēriji (*Rože, 2011*):

1. **Novitāte**
2. **Derīgums**
3. **Elegance**
4. **Vispārinātība**
5. **Intencionalitāte**



Kreativitātes kritēriji (*Rože, 2011*):

1. **Novitāte** (*O'Quinn, Besemer, Smith, Copley, Richards*). Šis kritērijs raksturo ideju, procesa vai produktu oriģinalitāti, unikalitāti un neparastumu salīdzinoši ar jau eksistējošiem procesiem un produktiem. Nedrīkst būt atkārtotānās vai kopēšanas.



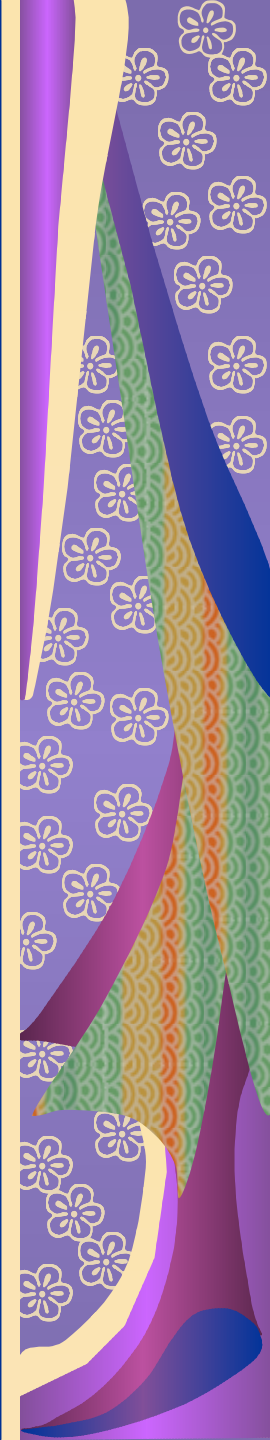
Kreativitātes kritēriji (*Rože, 2011*):

2. Derīgums (*Runco, Cropley, Lubart, Guignart*). Tā ir produkta atbilstība izvirzītajam uzdevumam un tā pielietojamības pakāpe. Produkta atbilstība tikai novitātes kritērijam nav pietiekoša tā atzīšanai par radošu.



Kreativitātes kritēriji (*Rože, 2011*):

3. **Elegance** (*Cropley, O'Quinn, Besemer*). Raksturo produkta stilu un estētisko kvalitāti.



Kreativitātes kritēriji (*Rože, 2011*):

4. **Vispārināmība** (*Cropley*). Iespēja attiecināt radošo ideju ne tikai uz to uzdevumu, kā risināšanai tā ir domāta, bet arī uz nesaistītām situācijām un problēmām, līdztekus atklājot nepamanītas lietas, kā arī kalpo par pamatu vēlākiem izgudrojumiem.



Kreativitātes kritēriji (*Rože, 2011*):

5. Intencionalitāte (*Runco, Lubart, Cropley*). Radoša produkta saistība ar radītāja personību. Produktam jābūt radītam mērķtiecīgā darbībā, pieliekot pūles.



Kreativitāti sekmējošie faktori:

(R.Frenkins, E.De Bono, Simontons, Sallovejs, u.c.)

- Bioloģiskais komponents.
- Personības tips.
- Intelekts.
- Kognitīvais jeb iemācīšanās komponents.
- Organizācijas kultūra.
- Es – tēls.
- Dzīves pieredze.
- Dzimšanas kārtība.



Kreativitāte kā izziņas

process:

(D.Halperna,2000)

1. Uzdevuma noformulēšana.
2. Relevantās informācijas atlase.
3. Izpēte, ģenerēšana.
4. Novērtēšana.
5. Inkubācija.
6. Insights.



Radošās domāšanas veidi:

(E. De Bono, 1970)

- Laterālā domāšana
- Vertikālā domāšana



Laterālā domāšana saistīta ar pilnīgi jaunu ideju rašanos, tiek mainīta tradicionālā domāšanas secība.

Tā ir domāšana it kā “visapkārt” esošai problēmai.

Laterālā domāšana ģenerē idejas, bet vertikālā domāšana tās izstrādā.



Kreativitāti veicinošie faktori:

(P.Birkerts, D.Uznadze, A.Maslou, R.Bebre,)

- Gatavība un iespēja izpausties
- Sava mērķa un vajadzību apzināšanās
- Estētiskās vajadzības
- Saskarsmes iespējas
- Jaunu zināšanu apguve
- Spēcīgi emocionālie pārdzīvojumi
- Situācijas nepabeigtība
- Atbildības un neatkarības iespējas
- Profesionālā identitāte



Kreativitātes veicināšana organizācijā:

(T.Amabaila, R.Lanlejs, P.Saimons, K.Hasse)

1. Organizācijas kultūra
2. Kreatīvu cilvēku esamība
3. Iekšējās motivācijas (aizrautība, ieinteresētība, mērķtiecība) veicināšana
4. Demokrātisks vadības stils
5. Paļaušanās uz darbiniekiem
6. Sadarbība
7. Atgriezeniskā saite no vadības un kolēģu puses



13. Profesionālas palīdzības nodrošināšana
14. Kreatīvu piemēru analīze
15. Iespējamās neveiksmes psiholoģiska pieļaušana kreativitātes procesā.
16. Pieļautās neveiksmes analīze
17. Kreativitāti veicinošu vingrinājumu pildīšana.



Noteiktos apstākļos kreativitāti var paust arī cilvēki, kuri nekad nav izcēlušies ar radošumu.

Uzņēmumā kreativitātes attīstību sekmē radošas darbības fizisks atbalsts un tiek apbalvota neatkarība.

(Mumford & Gustafson, 1988; Taylor, 1972,
Simonton, 2000)



Organizācijas efektivitātes kritēriji:

(Reņģe, 2007)

1. **Ekonomiskais** – pielāgošanās mainīgajiem ekonomiskajiem apstākļiem.
2. **Tehnoloģiskais** – efektīva tehnoloģisko resursu izmantošana.
3. **Komerčiālais** – savas tirgus nišas atrašana un attīstīšana, konkurētspēja.
4. **Sociālais** – sociālie, ētiskie, politiskie aspekti, kas ietekmē nodarbinātību, cilvēka dzīves kvalitāti, morāli, u.c.



Skolas kā organizācijas attīstībā un mērķu sasniegšanā liela nozīme ir skolas vadītājam – viņa kompetencei, vadības stilam, līderības veidam, personības īpašībām.



Radošo spēju attīstīšanas tehnikas:

(M.Nellke, S.Gingers, H.Ramperseds, R.Bebre)

1. Radošā sapulce
2. Sistēmiskā pieeja
3. Prāta vētra
4. Prāta apvidus karte
5. Bisociācija
6. Sinektika
7. Domāšanas cepures



8. Osborna saraksts
9. Prāta provokācija
10. Morfoloģiskā kaste.
11. Funkciju analīze.
12. Konceptiju skapis



“Lai paaugstinātu savu radošo potenciālu, pētiēt (mācaties) kaut ko jaunu. Ja esat baņķieris, iemācaties deļot stepu. Ja esat auklīte, apgūstiet mitoloģijas kursu. Izlasiet grāmatu par maz zināmu tēmu. Nomainiet avīzi. Vecais savienojas ar jauno netveramās, iespējams dīvainās formās”

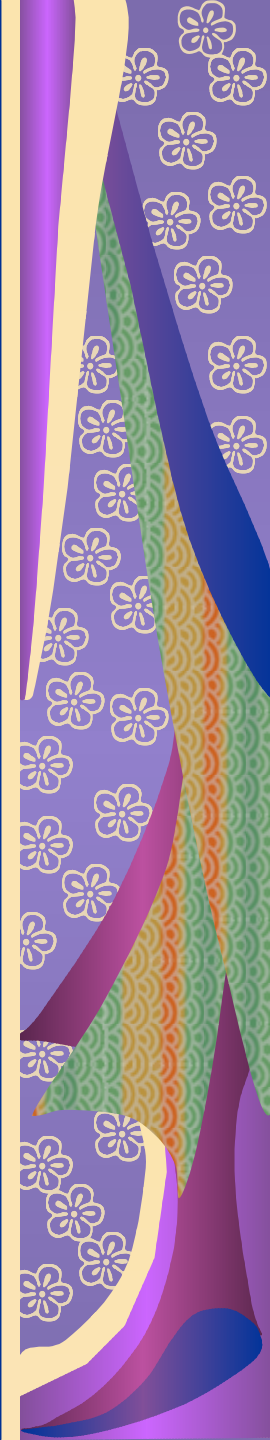
/R.Epšteins,

filozofs Kembridžas uzvedības iznētes centra



Mērķtiecīga kreativitātes veicināšana pedagoga darbā varētu nodrošināt:

1. Dažādotu pieredzes apgūšanas, analīzes un pielietošanas iespējas.
2. Efektivitāti problēmu risināšanā.
3. Adevātu attieksmi pedagoģisko dilemmu risināšanas procesā.
4. Mazinātu profesionālās izdegšanas draudus.
5. Uzlabotu pedagogu garīgo un fizisko labsajūtu.



Skolas kā radošas organizācijas attīstības veidi:

1. Individīda (skolēna, skolotāja, vadītāja) radoša attīstība.
2. Sadarbības formu un satura pilnveide.
3. Radošas skolas fiziskās vides veicināšana.
4. Jaunu profesionālas pilnveides veidu ieviešana.
5. Skolas tēla izkopšana, vajadzību aktualizācija sabiedrībā, sadarbība ar masu medijiem, u.c..



Paldies par uzmanību!

